

KONU DİLİN TARİHİ SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ

Dil, canlı bir varlıktır. Dil, olmuş bitmiş, sona ermiş, son şeklini almış, belli bir kalıba dökülmüş ve donmuş bir varlık değildir. O, kuralları içinde, başlangıçtan beri, kesintisiz bir şekilde devam etmiş, bu devamlılık içinde, kendini yenileyerek bazı değişikliklere uğramıştır.

Siyasi ve toplumsal değişim, teknoloji, çeviri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar yazı ve konuşma dilini etkiler.

Dil, toplum hayatı ile birlikte yürür. Toplumdaki değişimler dile de yansır. Bunun için dilin kelime varlığı son şeklini almış, tamamlanmış, altına çizgi çekilmiş bir sayı değildir. Dil, yeni nesne ve kavramlara kendi imkânları ile yeni karşılıklar bulur. Dil, durmadan yeni kelimeler üretir. Ancak Sümerce, Hititçe, Toharca gibi ölü dillerin söz varlığı değişmez, yazılı metinlerde ne varsa hepsi o kadardır.

Bir toplumu millet yapan bağların en güçlüsü dildir. Dil; bireyleri millete, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar. Kuşaktan kuşağa aktararak gelen dil, bireyi geçmişle ge-

lecek arasındaki zincirin halkası durumuna getirir. Toplumdaki siyasi, sosyal, kültürel değişimler; teknolojinin getirdiği yenilikler de toplumla sıkı bir ilişki içinde olan dile, dolayısıyla konuşma ve yazı diline yansır.

Tarihin çok eski dönemlerinden beri birbirinden uzakta geniş bir coğrafyada varlığını sürdüren Türklerin dili, bir ana kaynaktan doğmakla birlikte bu uzun zaman içinde ve farklı bölgelerde bazen az, bazen de çok değişikliklerle varlığını sürdürmektedir. Türk yazı dilinin tarihi şöyle özetlenebilir: Türk yazı dilinin ilk dönemi, başlangıçtan 13. yüzyıla kadar olan zamanı içine alan Eski Türkçedir.

Eski Türkçeden öncesi karanlık dönemdir. Türkçenin uzak lehçeleri olan Yakutça ve Çuvaşça bu karanlık dönemde ana Türkçeden ayrılan kollarıdır.

12 ve 13. yüzyıldaki sosyal, tarihsel ve coğrafi birçok değişim yaşanmış; Türkler Orta Asya'dan kuzeye ve batıya doğru yayılarak yeni kültür ve yerleşim merkezleri oluş-

turmuşlardır. Böylece Eski Türkçe dönemi sona ermiş, biri Kuzey-Doğu diğeri Batı Türkçesi olmak üzere iki yeni yazı dili ortaya çıkmıştır. Doğu Türkçesindeki iki kol, 15. yüzyıldan itibaren farklılaşarak Kuzey Türkçesi ve Doğu Türkçesi olarak ikiye ayrılmıştır. Kuzey Türkçesi Kıpçakça ile temsil edilir. Doğu Türkçesi Çağatayca adıyla da anılmıştır. Modern Özbek Türkçesinin öncülü Çağataycadır.

Batı Türkçesi ise Hazar'ın güneyinden batıya yayılan Batı Türklerinin yazı dili olarak 13. yüzyıldan itibaren kullanılmaktadır.

Batı Türkçesi tarihî süreçte kendi içinde Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi olmak üzere üç döneme ayrılır.

SORULAR

1- Dil yaşayan bir varlık olduğundan kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak zaman içinde değişir. Bir dili konuşan milletler bazen ihtiyaçları doğrultusunda örneğin teknik alandaki gelişme sonucu üretilen ürünleri kullanmak zorunda kalır. Dilini, diğer dillerden üstün bir konuma getirmek isteyenler fen ve sosyal bilimlerde yeni değerler üretirler. Bu yolla dillerindeki olası bir değişimi engellerler. Aksi hâlde sözcük transferi ile başlayan dilde yabancılaşma zamanla o milletin ses yapısını etkiler ve daha sonra, dilin bütün unsurlarını kapsar.

Bu parçada dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen unsurlardan hangisi üzerinde durulmuştur?

- A) Din kardeşliği
- B) Coğrafi değişim
- C) Siyasi gelişmeler
- D) Lehçe farklılıkları
- E) Bilim ve teknoloji

Cevap: E

2- Orhun Abideleri, Türklerin bilinen ilk alfabesi olan Göktürk alfabesi ile II. Göktürk Devleti Dönemi'nde dikilmiş mezar taşlarıdır. Bulundukları tarihte Türk tarihinin ilk yazılı belgeleri olarak kabul edilen kitabelerin en önemlileri Tonyukuk (716), Kül Tigin (732) ve Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir.

Bu parçada sözü edilen ürünler Türkçenin hangi dönemine aittir?

- A) İlk Türkçe
- B) Ana Türkçe
- C) Eski Türkçe
- D) Orta Türkçe
- E) Yeni Türkçe

Cevap: C

3- Bu alfabe, Türklerin Göktürk alfabesinden sonra ve Arap alfabesinden önce kullandıkları alfabedir. İlk İslami ürünler Türklerin bu alfabeyi kullandıkları (6-13 yy.) dönemde kaleme alınmıştır. Yusuf Has Hacib'e ait ilk siyasetnamenin bir nüshası da bu alfabeyle yazılmıştır. Dil, edebiyat ve kültür tarihimiz bakımından oldukça önemli olan bu eserde Yusuf Has Hacib, ideal bireylerden oluşan bir toplum ve devleti konu alır.

Bu parçada sözü edilen alfabe, Yusuf Has Hacib'e ait eser ve bu eserde kullanılan dilin tarihî dönemi aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Latin / Nutuk / Yeni Türkçe
- B) Soğd / Altun Yaruk / İlk Türkçe
- C) Uygur / Kutadgu Bilig / Eski Türkçe
- D) Kiril / Oğuz Kağan Destanı / Ana Türkçe
- E) Arap / Dede Korkut Hikâyeleri / Orta Türkçe

Cevap: C